

Görögkatolikus Örökségkutató

Csodatevő Szent Miklós képe Csegöldön

A Szatmári esperesi kerület legrégebbi temploma Csegöldön áll. A 14. században emelt, a következő század végén átépített gótikus téglatemplom 1897-ben, majd a 20. század első felében nagyobb léptékű, főképp a hajót érintő átalakításokat szenvedett, bár még ma is számos középkori részlet őriz, amelyek közül a szentélyboltozat finom kiképzésű gótikus bordái, címerpajzsai igazán figyelemreméltóak. Csegöld község, a templom és az egyházközség történetét elsőként Szaploneczay György parókus írta meg 1974-ben. Alapvetően az egyházközségi irattárban található dokumentumok alapján elkészített művének számos eredménye ma is helytálló. Néhány éve én is foglalkoztam a templom történetével, és a parókia padlásáról 1922-ben előkerült középkori táblaképekkel, amelyek jelenleg az esztergomi Keresztény Múzeum nagyra becsült műtárgyai. Most a templom egyik eddig kevés figyelemre méltott, Csodatevő Szent Miklóst ábrázoló képét (1. kép), valamint az egykori ikonosztázionját mutatom be. Írásomat Szaploneczay György atya emlékének ajánlom, aki a rendszerváltás utáni időszakban a görögkatolikus sajtó megteremtésében, ill. újjászületésében oroszán részt vállalt, amikor nyírcsászári parókusként megalapította és áldozatos munkával szerkesztette az idei évben húszéves fennállását ünneplő Görögkatolikus Szemle elődjét, a Görögkatolikus Tudósítót.

A történeti Szatmár vármegye nyugati részében több, középkori eredetű görögkatolikus templom is áll, vagy állt. Ezek a templomok eredetileg római katolikusok voltak, majd a kegyurak vallásváltoztatásait követve reformátussá lettek. A XVII., illetve a XVIII. század háborúi, iszonyatos pestisjárványai miatt kipusztult óslakosok helyére rendszerint görögkatolikus jobbágyok is költöztek, akik néhány esetben birtokba vették, majd saját egyházuk szolgálatába állították az elhagyott, romos templomokat. Így történt ez Nyírderzs és Nyírcsászári esetében valamikor az 1710-es években, ahol a két templom még ma is őriz középkori formákat. Nyírvasvári templomát az 1740-es években, Fábíánházáét pedig 1753-tól kezdték használni a görögkatolikusok. Az előbbi eredeti formáját nem ismerjük, mivel 1893-ban lebontották, az utóbbin a hajó északi és déli fala nagyrészt középkori maradt az 1829-es átépítés után is. Csegöld középkori templomát 1780-ban, a Vécsey család, a falu kegyura vette el a reformátusoktól és adta át a frissen betelepített római katolikus jobbágyainak, majd öt év múlva a nagyobb létszámú görögkatolikus közösségnek engedte át. A templom egyik első, napjainkig fennmaradt, a bizánci rítushoz köthető emléke az a díszes aranyozott keretben lévő, üveg alá helyezett, vászonra festett Szent Miklós kép, amely a diadalív külső, északi oldalán függ. Hátoldalán felirat

hirdeti, hogy: „A csegöldi templomnak adta B. Vécsey Miklós. /Festette Melczér István kir. Táblai Előadó 1849 esztendőben Pesten”. A képen mélykék háttér előtt, teljes püspöki díszben áll Szent Miklós püspök (ószláv neve föl is tűnik a háttérben), jobbajával áld, baljában nyitott könyvet tart, amelyen a következő, egyházi szláv idézet olvasható: „Majd lement velük és megállt egy sík helyen...” (Lk 6,17). Ezekkel a szavakkal kezdődik a Szent ünnepén fölolvastott evangéliumi szakasz, egyházunk ugyanis az Evangéliumban fölhangzó boldogságmondások hű megtestesítőjeként állítja elénk Szent Miklós példáját. A festmény háttérében a tenger és hajók ábrázolásai láthatók, ami Szent Miklósnak a vízen utazók irányában is megnyilvánuló pártfogására emlékeztet. Egyébként a megrendelő, Vécsey Miklós báró (1789-1854), sokat foglalkozott az ország vízügyével, különösen a Tisza szabályozásának kérdésével. Templomainkban meglehetősen ritka, szép emléke ez a kép a katolikus kegyúr pártfogó figyelmének, bár nyilván nem csak görögkatolikus híveinek kívánt örömet szerezni, hanem saját patrónusa előtt is lerótta hódolatát ezzel a becses ajándékkal a báró. A kép festője, Melczér István (1810-1896), nem volt hivatásos művész, csak műkedvelő jogász, aki minden bizonnyal, talán az országos politika kapcsán, szoros kapcsolatban állhatott Vécseyvel.

A budapesti Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Fotótárában maradtak fenn azok a felvételek, amelyek a csegöldi templom 20. század eleji állapotát mutatják (2. kép). Különösen érdekes a belsőt mutató fotó (3. kép), amelyen jól látszik a ma már nem létező ikonosztázion. Az egyházközségi irattárban egykor fellelhető dokumentumok szerint ezt a képállványt a hívek saját költségükön állították, a famunkákra, a festésre, az aranyozásra Stéfány József szatmári festővel szerződtek, aki vállalta, hogy 1851. július 26-ig el is készül a művel, amelyért négy részletben 500 forintot és 8 köböl búzát kapott. A fényképen csak az ikonosztáz formája látszik: egyszerű, kevés faragott díszsel fölékesített, szinte az egész diadalívet betöltő deszkafal volt, amelyen a képek voltak hangsúlyosak. Sajnos a festmények stílusáról, kompozíciójukról nem sokat lehet megállapítani, csak annyi sejtethető, hogy a főntebb bemutatott Szent Miklós kép az ikonosztázion alapképeként funkcionált. A képfal többi része a két háború között folyó felújítási munkálatok során elkallódott.

A csegöldiek Szent Miklós tiszteletének egy másik, kedves emléke található a Szatmárnémeti, Szent Miklósnak szentelt magyar görögkatolikus templomban. A fémlemezeze festett, a szent püspököt ábrázoló, jelenleg a templom szentélyében a papi trónus fölött elhelyezett képről ugyanis a történeti források és a festmény alján olvasható töredékes felirat alapján tudható, hogy 1910-ben – éppen 100 évvel ezelőtt –, Id. Matécs József csegöldi lakos adományozta az egyházközségnek.

Terdik Szilveszter

